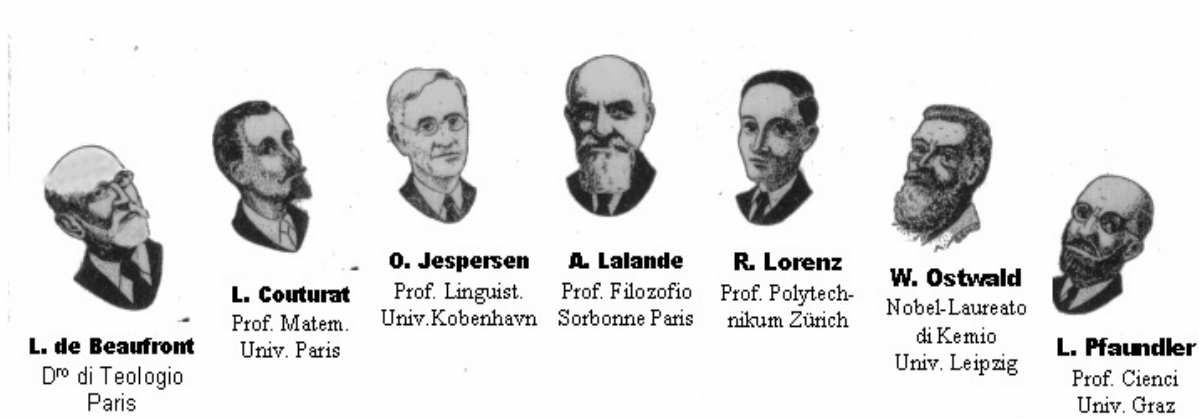


100 yari Ido 1907 - 2007



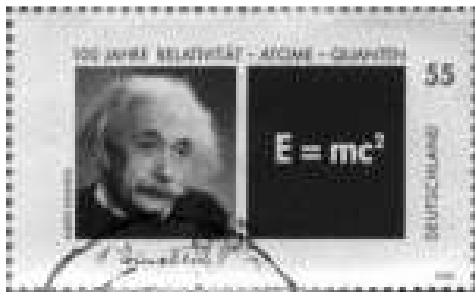
Ido-Saluto!

Editita dal Germana Ido-Societo
2/2007

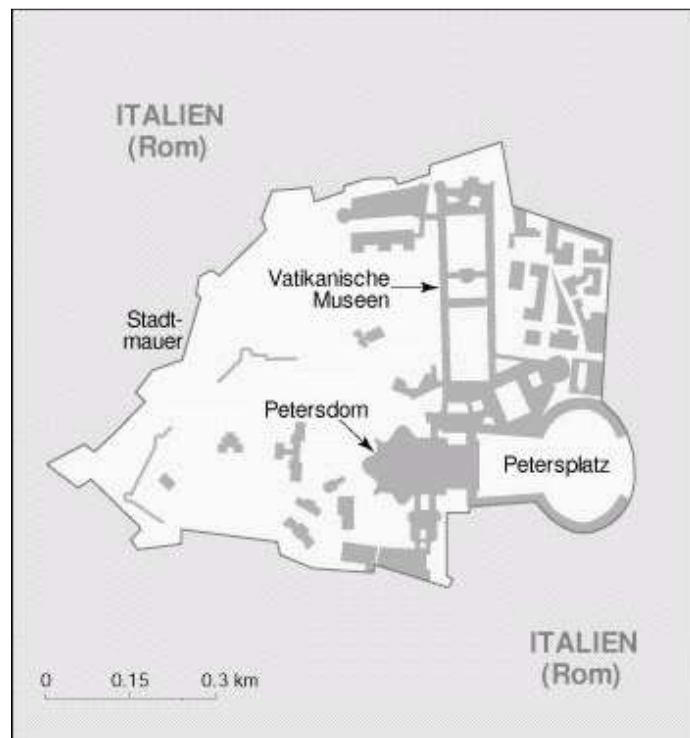


Eminenta pioniri dil Ido-movimento

Vatikan:
Miniatur-stato plena
de superlativi
(pag. 8)



La voyo di Einstein a la
matureso-exameno
(pag. 7)



Kara lekteri!

Quale vi savas, ni joyas pri omna letri, quin vi sendis a ni. Recente ni recevis e-letro de Polonia. Referante al unesma leciono di la kurseto nia Ido-amiko Jerzy Gralak skribis inter altro: „...me esas astonita, ke on skribis, 'bei Fragen steht am Satzbeginn das Wort *kad*'. Me pensas, ke to ne esas preciza. Me esas instruktita, ke on uzas *kad* en la kazo, se la nexta vorto komencas per vokalo. Forsan me eroras. Respondez! Kun saluti amikala, Jerzy.“

Kara Jerzy, la respondo trovesas en la Kompleta Gramatiko Detaloza da L. de Beaufront, paragrafo 111. La questionala vorto esas *kad*. Ca vorto darfas kurtigesar a *ka*, se la nexta vorto komencas per konsonanto, ma ca regulo esas ne-obligala. Do vice *ka* on darfas anke skribar *kad*.

En la lasta numero di Adavane, revuo di la Hispana Ido-Societo, vi povas trovar rezumo pri la historio di nia Ido-Saluto de 1996 til hodie. Serchez ca artiklo, qua esas skribita da Günter Anton, sub www.publikaji.tk e lektez ol atencoze. Adavane editesas du-monate ed aparas nur en interreto. Plu multa detalin vi trovas en artiklo di ca Ido-Saluto.

Nun ni tre esperas, ke anke la nova numero di Ido-Saluto plezas a vi, e ni deziras multa joyo dum la lektado.

Kun amikala saluti til la nexta foyo.

La redakterio

Advoko por interparolar per SKYPE

Quankam la skriba komunikado en Ido per l'interreto tre uzesas nun, lo ne esas ankore vera por la parola komunikado.

Esas posibla nun interparolar gratuite e facile tra la mondo per l'interreto inter du komputili kontenanta la gratuita programaro SKYPE. Por to esas necesa komprar mikrofono (e paro de audili, se vu ne havas ol) ed instalar en sua propra komputilo la programaro SKYPE, quan on povas trovar gratuite che l'interreto per la serchilo GOOGLE.

Pro quo ne uzar ca moyeno por perfektigar nia Ido-praktiko inter du internaciona renkontri? Ol esas quale telefono, ma esas gratuita!

Me uzas la versiono 2.00.107 di SKYPE, pro ke mea komputilo funcionas ankore per Windows 98, ma por ti, qui havas plu recenta Windows o mem LINUX, la lasta versiono 3.0 di SKYPE, permisas mem video-komunikado.

Per SKYPE esas mem posibla krear konfero por konversar inter ni til 4 personi.

Konkluze me kurajigas vu uzar SKYPE progresigar vua praktiko di la maxim bona internaciona helplinguo.

Ne limitizez vu a la skribita komunikado, uzez SKYPE por parolar Ido kun altra samideani tra la mondo.

L. Landais, SKYPE-kontakto: idofrance o landais loic

Konvinkita pri la progreso ciencala-teknikala

Kom civitano di la perisita stato GDR me nur lerneskis la Rusa linguo, quankam existis skoli en qui esis docata altra stranjera linguo. Pro ke generale on ne povis voyajar ad omna landi, multi (ne omni) revis pri fora landi e la kuriozeso kreskis konstante. Do mea deziro konoceskar la mondo anke esis tre forta. Probable, pro ica kauzi, multa GDR-ani korespondis kun homi en la tota mondo. Tatempme ipsa joyis tale recevir anke exota postmarki e tre bela vidajokarti.

Kande dum yaro 1964 eventis expoza pri vidajokarti en la lora kulturopalaco Murchin; ibe me renkontris homo, qua akompanadis mea vivo til hodie. Lu esas l'olima docisto di la linguo Germana ed Angla, la hodia honorprezidanto dil ULI s-ro G. Anton. En ica expoza s-ro Anton questionis me: Pro quo vu korespondas per tam desfacila linguo kun la mondo kam la Rusa? Unesmafoye me saveskis da il pri la projetita linguo, speciale pri Esperanto ed Ido. Lu explikis konvinkive l'avantaji di neutra linguo ed anke la diferi dil amba linguo. Balde me esis inflamata pro ica grandioza kreuri. En ita tempo la statal interdikto koncerne omna linguo internaciona esis abolisita. Ma la espero, ke omna artificiala linguo esus permisota, manifestis rapide kom iluziono. On permis nur Esperanto. Quo esis la posibla kauzi? En alta oficeyi guberniala lore sidis Esperantisti. Segun lia opiniono lia linguo esus larje difuzita.

En mea lora hemo-urbo Anklam s-ro Anton, altri e me balde fondis un dil unesma Esperanto-klubi en la GDR. Ibe me lerneskis Esperanto, reklamis e propagadis ica linguo.

En la yaro 1968 eventis internaciona Ido-renkontro en la exterlanda, kapitalismal urbo West-Berlin. Pro ke la ne-west-Germana Idisti de Europa povis envoyajar sen-probleme la GDR, me havis unesmefoya okazono audar dialogi e konversadi inter diversa nacionani. Talmaniere me experiencis la praktikala funcionado di ca linguo, quankam me savis nur poka Idovorti. Anke pro la konstant argumentado da sioro Anton me okupeskis me pluse pri Ido. Malgre la nombroze plu forta Esperanto-movimento, l'avantaji di linguo institucenda future konvinkis me. Okazono la mondala festaro di la yunaro e studianti 1973 en Berlin me esis vizitata da Donald Gasper. Ofte me vizitis en Szczecin la Polona Esperantisto E. Jaskiewicz, qua anke esis simpatianto di Ido. Ica travivaji omna instigis mea entuziasmo pri nia linguo. Esperanto - yen mea pasinto. Balde me anuncis en GDR-jurnali por serchar ula literaturo en e pri Ido, e me kelke sucesis. Me anke serchis kontakti ad altra Idisti. Kelki esis ja evoza, altri ja perdis la intereso pro la politikala kondicioni. Por me nun esis la devizo: Agez por lo maxim racio-noza!

Okazono la centesma nasko-aniversario di Lenin me organizis grandeta expoza pri la "Lenin di Alma-Ata", la komunista Idisto Rudolf Marecek. La Chekano Marecek, kun qua me kambiis kelka letri, esis duktanto di la revoluciono 1917 en Kazakistan, Mez-Azia. En Sovietuniono editesis trilogio en Kazakha pri ca eminenta persono. Komprenende, la chefa intenco di ca expoza, qua montresis 1970 en la komonala domo en Anklam, esis atencigata la publiko pri l'existo di nia linguo.

Poke plu tarde me fondis Ido-korespondo-klubo "Lenin" e serchis ganar interese mi por ol ica realajo esis tre problemozza pro ke ne-legala. Pos kelka kunveni la klubo esis interdiktita pro la linguo des-dezirata.

Ya mea entuziasmo ne febleskis.

En mea olima laborerio, la sukrofabrikerio, ofte eventis firmo-festi, anke kelke

kulturizita. Per mikra Ido-expozi, per letri, kuverti, vidajokarti me propagadis e konocigis Ido inter mea kompanaro. Pluse, preske dum quarima yarcento me darfis laborar somere kom edukero en firmala vakanceyo por pueri - en GDR tre multa firmi posedis propra vakanceyi por sua kunlaboranti. Komisita da la firmestro me sorgez por la saneso di la gepueri e pri multspeca travivaji interesiva. Omnayare ibe on organizis posteyo dil amikeso internaciona, dum qua anke prizentesis Ido. Diversa Idaji, precipue de la Sovietuniono, esis expozita. En ica post-kontoro ni ofte salutis gastis de Afrika, Jemen, e Sovietuniono exemple. Balde heme me havis privata puerala grupeto, ad ita apartenis olim anke mea filii. Nur la konocata F. Kasper restis. En mea kordio ankore dormetas la espero, ke ula-die un cintileto inflamos anke la kordii di mea filii.

Me esas fiero amikesir kun la Idisto E. Elze, qua editis dum kelka yari la socialisma buletino „AD AVAN“. En la librolisto di la GIS trovasas libreto da lu. Regretinde il mortis tro balde quale l'altri, quin me renkontris: la mediko d-ro Seyfert de Leipzig; la diligenta editero di la revueto „Amiko“, la favoroza Idisto K. Linde, longyara prezidanto dil Germana Ido-Societo. En la vilajo Grossbothen vivis la postisto H. Thiel, qua personale editis Ido-postkarti. Lu esis quaze reala reklamo-kolono, kande il partoprenis nia rendevui. Kurte me renkontris Erwin Erdmann, sioro Falke e d-ro Flögel, qua docis en la Humboldt-universitato. Me anke konocas Werner Pfennig e Peter Liebig, le unika qui abandonis Ido. L'unu divenis ecelanta chefo en la Esperanto-movimento e l'altru esas reprezentanto di Interlingua en Germania.

Segun me tatempe l'Idisti esis plu korespondema kam le hodia. En mea postkesto trovesis letri de la pastoro d-ro Bolt, de Tom Lang e Nic ap Glyn de Anglia, de d-ro Sumner e Carl Rostrom de Usa, de la siorino E. Bosshard e de la famoza M. Pesch en Suisia, de Francia de la siori Waterkotte, Louis Pascau e George Moureau. Sioro Meier-Heucke de Luxemburgia skribis a me pri la des-aparinta Idisti en la Sovietuniono. La Franca pastoro Juigner docis Ido en Hokkaido e Kozi Sato de Japonia skribis ofte. Mea korespondo kun la diversa Suediani esis tre vivaca. Vi kara lekteri certe konocas Kerstin Åkerlund. Elua patro Albert, la lokomotivestro, ofte dicis: Me esas eterna komencanto. Yes, pos multa yari me volas konstatar lo sama pri me.

Kompreneble me korespondis kun multa Idisti en olima UdSSR. Siorino Vorobyova en Latvia e B. Aaronov en Kiev esis la maxim diligenta Idisti ibe. Sioro B. Marechek, la ja mortinta filiulo dil famoza Ido-pioniro, skribis rare. Anke la Latva poetino Ausma Pormale mortis tro balde. Me esas konvinkita ke en Rusia e l'olima socialisma landi ankore vivas Idisti, qui ne havas kontakto a nia movimento.

Observinte sempre la Esperanto-movimento me konstatis envidioze, ke la legal Esperanto povis rekrutir senprobleme multa adheranti. Quale ja dicite, por plura GDRani Esperanto esis rara moyeno por private saveskar kelko de la fora mondo, sen voyajar adibe. Dum la 80-a yari me lente des-entuziasmeskis pro la tre skarsa publika posiblaji favoranta Ido.

Dum la lasta yari di la GDR me devis konstatar, ke l'evoza Idisti Germana mortis e nova rekruti ne arivis. Lo sama eventis en nombroza landi. Landala societi des-aparis. Rezigno e trauro dominacis me. Lore me pre-sentis ke la bonega Ido mortus. Anke la unesma German-Germana renkontro 1990 en tri-landi-angulo (Germania-Polonia-Chekia) ne esis kurajiginda. Erste la renkontro en Elsnigk 1995 (s-ro Anton ibe organizis ca rendevuo) jermifis itere espero. Unesmafoye plu yuni partoprenis. Pos la falo di la muro existis chanco unionigar e fortigar la movimento.

Per la personala komputori e la komunikilo interreto komencis „nova printempo“ por Ido. Me ipsa partoprenis omna konferi depos Bialobrzegi. Pos parfino di mea labor-vivo mea familio translojis a Berlin. Yen fondesis Ido-grupeto tre diligenta por certigar nia futuro.

Kande fondesos plusa grupi lokala ?

(es)

Samtempani pri Couturat

Okazione la 100esma Ido-aniversario ni memorez la Ido-pioniri dil unesma horo.

Aparte honorizezez Louis Couturat.

Couturat esas konocata kom ita, qua en oktobro 1907 unesmafoye prizentis la anonima projeto 'Ido' (pseudonimo). Lu esis profesoro di matematiko, filozofio, logiko. De la komencanta yaro dil developo di Ido til sua morto da tragedial acidente en 1914 lu esis la maxim importanta forco por la plusa developo di internaciona linguo Ido e dil Ido-movemento.

Ja samtempa Idisti tre estimis ed admiris il.

Louis de Beaufront laboris dum sis yari kun Couturat. Il skribis pri lu:

"Dum ta periodo di vivo intelektala tante intensa, dum yari de luktado sufraganta e de polemiki iranta, quin il suportis kun energio nefatigebla, il restis sempre sama, to esas sincera e sen ula superbeso. Vane me serchus en la multi letri, quin il skribis a me dum la sis yari di nia kunlaborado, termino di superbeso. Ta granda laborero, ta ciencoza viro, ta homo admirinde dotita ne konocis la vanatito. Ta granda kalumniito konstante obliivis su por vidar nur la verko facenda e la vinko dil ideo, a qua il konsakris e sakrifikis su tote."

La eminenta Sueda Idisto Per Ahlberg skribis 1915 pri la homo Couturat:

"Il esis alta viro tre dolca, tre simpla, quan karakterizis doto egala por la revado e por manuagado di lo reala. Il posedis persuadiva charmo; ed il vivis noble, sen ul egoismo, sen ul ambicio. Lua voco, kelke velizita, esis eloquento, quik kande on diskuteskis pri la bel idei.

Il meritis feliceso plu longa. Il poslasos varma regreti e memoreso perfekte pura, kandida, kun ta di sua tre alta e tre fier inteligenteso (segun la 'Figaro', franca jurnalo).

Couturat esis fervoroza pacifisto, membro samtempe dil Paix par le Droit e dil Société Française d'arbitrage. Lua propagado pacifis ta, qua su exercis sur la kampeyo di la linguo internaciona helpanta.

Couturat esis idealisto, e serchante ta idealo, qua inspiris il e donis esenco e skopo a la granda parfaco di lua vivo. On trovas ol en la sequanta ilua enunco segun la filozofio Boutroux : 'Nia preirinti kreis la familiala koncio, la societala koncio, la nacionala koncio; a ni apartenas kreor la homarala koncio .'

En la realigo di ca homarala koncio Couturat identigis la granda skopo di la mondo-linguo, ... Ni do durigez, ube lu cesis, vers la fora skopo di la revata homarala koncio, e kun ilua lumoza kredo a 'nova cieli e nova tero!'"

J. de Ljustina skribis 1917:

"La meritoza sekretario dil Ido-Akademio, nia neobliviebla eminenta samideano L. Couturat reposas ja dum tri yari en la streta loko, lu, di qua la fruktifanta idei humana, kom mondolingvisto e kom filozofio, ne konocis spacala limiti, nek repozo.

Quante plu on konoceskis la rara karaktero di ca homo, persone o per lua verki, tante plu on sizesis da lua afableso e da kurta klara e konvinkiva expresmaniero di logikisto.

Loyale, nobla karaktero, Couturat ne reaktis en la diskuti ciencala ad objeconi mokanta e sarkasmala pro kozal intereso.

Ma kande diskutero uzis ne loyala, fripona kombataniero, quale ula fundamentisti, lore nia Couturat, en sua yusta iraco, replikis, akre l'argumenti falis stroko pos stroko sur la kapi dil senreflektemi.

Ma Couturat esis anke un di la maxim laborema homi, quin me konocas. Ton demonstras exter lua matematikala, filozofiala verki e lua giganta Idala produktaji, yena devizo , quan il, segun lua propra vorti, heredis de sua patro: 'Se tu havas ulo facenda morge, facez ol cadie, e se tu havas ulo manjenda cadie, konservez ol por morge ' ; nam multi, qui semblas vivar en eternes, dicas: 'Vartez, morge, morge '.

E nia genioza Couturat kreadis, quale nur genii kreas."

(fm)

ADAVANE – ecelanta Ido-revuo

Dum februaro 2007 atingis a me la numero 19 dil ecelanta Ido-revuo ADAVANE kune kun la numero 18 imprimate. Ja quar numeri di ca tre lektinda revuo atingis me ante la recenta sendajo. Pro to en Ido-Saluto me volas kelke informar pri ol e rekomendar a nia lekteri anke lektar ca valoroza revuo, qua aparas du-monate en l'interreto ed esas tre bone redaktita.



La frontispicio di no. 19

La redaktero ed editero esas nia Hispana samideano Fernando Tejón, qua konsakras tre multa zelo e laboro ed anke pekunio por sisfoye po yaro editar ca richa revuo kun cirkume 60 til 80 pagini. Me ne konocas irga altra revuo Idista kun tanta pagini. Quankam evidente kelka Hispana ed altralanda samideani, inter li Günter Schlemminger, kontributas artikli, ante omno tradukuri por la revuo, la grand amaso di la laboro necesa exekutesas da samideano Tejón. La kontenajo di la diversa numeri esas teksti tre diferanta e

do omnu trovas irgo, quo interesas e plezas lu. Esas trovebla artikli pri Ido e la movimento ed olua problemi, artikli pri famoza homi od eventi, pri kulturo e cienco, tradukuri di verki literaturala, teksti pri cienco e tekniko, kartuno, kelko por amiki di la shak-ludo o di la „Sudoku“, do taski por solvar oli ed altro interesiva. Exemple la numero 18 esas specale konsakrita a literaturo por kindi* e numero 19 esas specale konsakrita ad astronomio. Omna kayero esas ilustrita, anke koloroza. Quo vere astonigis me esas la fakto, ke sdo. Günter Schlemminger exemple sendis a sdo. Tejón teksti pri eminenta personi, e Tejón trovis por la teksti apta fotografuri, ke nun la teksti divenas ilustrita.

Ye novembro 2006 dum la EXPOLINGUA ni ornis la muro di nia estaleyo per kelka titol-folii di l'Adavane, e sur la tablo jacis du exempleri, quin la vizitanti darfis foliumar.

Me ne povas suficante laudar l'editero, ma il persone volunte konoceskus l'opiniono di la lekteri ed acceptas anke kritiko, ma regretinde til nun ne esis ula eko. Omna editero bezonas la resonado di la lekteri, Do ne hezitez skribar a lu ed informez il pri via opiniono pri la revuo, ed ante omno lektez ol!

L'adreso: Fernando Tejón / Editerio
Krayono
Los claveles 6. B. E-24400 Ponferada,
Hispania
krayono@yahoo.es www.publikaji.tk
(ga)

Informeto

En ica kayero trovesas folieti koncerne invito ed anonco pri la Ido-renkontro, qua cayare eventos en Paris de 19esma til 25esma di oktobro. Ni pregas la membri dil GIS ed abonanti di nia revueto anunciar rapide lia partopreno. La Ido-amiki Berlin joyas renkontror multa samideani de la tota mondo.

La voyo di Einstein a la matureso-exameno

Suisiana esploristi dokumentizis la lasta studio-yaro di la Nobel-premiisito

Albert Einstein naskis en Ulm e pasis sia infanteso en München, ube sia patro direktis mikra fabrikerio por elektro-utensili. Kande la familio 1894 pro ne-suceso aferala translojis a Milano, la 15 yari evanta Albert restis sole en München por subisar sia matureso-exameno en la Luitpold-gimnazio. Ma la ibe dominacanta kazernala exercado ne plezis a lu. Pro to da la mediko di la familio atestesis a lu ula nevrastenio ed il par-ruptis la skolo antetempes.

Dum cirkume un yaro Albert vivis che sia genitori en Italia, lore il decidis komencar injenior-studio che la skolo politeknikala en Zürich. To esis posibla anke sen matureso-exameno, se on sucsoze tra-irus probo dil apteso. Ma Einstein faliis. Advere il povis respondizar laxe omnia questionis relate fiziko e matematiko, ma en tala faki, quale Franca e botaniko, sia savaji esis ne-perfekta. Pro to la rektoro di la skolo politeknikala konsilis a lu absolvar la matureso-exameno che la kanton-skolo en Aarau.

Hike ye la 26esma di oktobro 1895 Einstein admisesis aden la 3esma klaso di la secono teknikala. Il esis la maxim yuna di la komence 12 e laste 9 skolani, qui instruktosis inter altri en matematiko, fiziko, kemio, Germana, Franca, Angla, Italiana e religio. Einstein ne mustis partoprenar gimnastiko e kanto, ma il partoprenis voluntante violin-instrukteso. Ja pos un duima yaro il kompensis sia savo-omisi en omnia faki ecepte la Franca, en qua il obtenis la censuro „ne-suficanta“. Tamen il promociosis aden la 4esma klaso, quankam kontre la protesto di sia Franca-docisto.

Dum septembro 1896 venis por Einstein la horo di la verajo. Il mustis absolvar la bokala e skribala exameni. Dum ke ne esas konocata irga detali pri la bokala parto dil exameno, hodie la skribala laboruri esas regardebla en la statala arkivo di la kantono Aargau. En la

fako Franca linguo pro sia ne-korekta e stilale ne-neta verketo Einstein obtenis la judiko „ne-suficanta“. Inverse sia laboruro pri „Goetz von Berlichingen“ da Goethe honorizesis per „bona“. La sama judikon il atingis en la fako kemio. Fine Einstein facis la maxim bona matur-exameno di sia klaso, nam por sia laboruri en algebro, geometrio e fiziko il obtenis omniafoye la maxim bona judiko. La Suisiana matematik-docisto Herbert Hunziker nun editis libro, en qua ca tri laboruri esas imprimita originale ed ultre to detaloze komentita.

Koncerne to esas tre surprizanta: Ye la solvo di la geometrio-taski Einstein referas su okazione al unesma diferencial-quociento, qua tatempe ne traktosis dum la skol-docado. „La refero ad ula diferencial-quociento sen samtempa nomeso dil apartenanta funkcio esas reale ne-importanta“, judikas Hunziker e konjektas pro to, ke Einstein per ta ago volis nur impozar a sia docisti. Ma anke sen tala fanfaronado il obtenabus la maxim bona judiko por sia geometrio-laboruro. Plu sekure Einstein sentis su en la fako fiziko – il tardeskis al exameno demonstrative ye duima horo.

Rezumante on povas dicar: La genio di Einstein ne esas trovebla en sia ekiranta gimnazial laboruri. Altra-latere esas ne-dubitenda, ke la futura Nobel-premiisito ja en Aarau developis l'unisma pensu pri la relativeso-teorio.

Artiklo da Martin Koch, ek „Neues Deutschland“ (gs)

Solvo dil enigmato (pag.12)

1. Sorbiani
2. Turki
3. Sinti e Roma
4. Judi
5. Friziani
6. Dani

Solvo-vorto:

Suedia

Vatikan:

Miniaturo-stato plena de superlativi

Unfoye po semano la chefo donas audienco

Kun halbardo stacas gardo-posteno, vestizita en plushatra flav-red-blue bendizita uniformo kun alta blanka kolumo, avan la masiva bronz-pordego. Semblas quale se la tempo stagnas. La mez-epoko salutigas – e jus dum la 21esma yarcento. Remarkinda spektajo, qua hike apertesas. La soldato ne esas parto di ula muzeo, ma apartenas a la maxim mikra e certe maxim koloroza armeo di la mondo, nome la Guardo Suisiana. L'extraordinara elit-korpo gardas la same extraordinara stato, nome la Vatikan.

Quale insulo jacas la maxim mikra stato di la mondo en la centro di Roma, la chef-urbo di Italia. False multi opinionas, ke la Vatikan esas parto dil eterna urbo apud la Tiber. Ma lo ne esas vera. Depos 1929 olu agnoskesas kom elektiva monarkio. Do la nano-stato desvelizas su kom miniaturo-mondo plena de superlativi. Per surfaco de 0,44 kilometro quadrata la Vatikan esas jus tam granda kam 60 pedbalon-faki. Nur mikra parto di la statala surfaco esas acesebla por vizitanti, exemple la Piazza San Pietro kun sua facinanta portiki o la pompoza Basilica di San Pietro. La restajo esas celita dop dika muri. Avane facionas la maxim mikra armeo di la mondo, dope trovesas l'officeyo di la papo, la chefo di la Eklezio Katolika e di cirkume 860 milioni de kredanti mond-vaste.

La Vatikan, di qua l'oficala lingui esas Latina ed Italiana, havas propra brodkasto, propra fervoyo-staciono, propra posto ed editas propra postala marki ed Euro-moneti, qui pro lia rareso esas le maxim dezirata. Mem propra (civila) polico, nomizita „Corpo di Vigilanza“, ed un benzin-tankeo kun tri robineti ne darfes mankar. Pro bilatera kontrati la Euro esas pago-moyeno oficala, quankam la Vatikan ne esas membro dil Uniono Europana. Ma relate la komerco kun la Vatikan valoras la sama doganala legi kam por la komerco kun landi exter la interna merkato Europana.

Depos la 18esma di aprilo 2005 la Germana okuli plu multe kam irga-tempe apuntas su a la Vatikan. Nam tadie kardinalo Joseph Ratzinger elektesis kom sucedanto di Papo Giovanni Paolo II. adsur la Santa Sideyo. Kom chefo di la Eklezio Katolika Papo Benedetto XVI. esas samtempe statala chefo di la Vatikan. La kardinalaro, nomizita konsistorio, esas la maxim alta gremio politikala di la nano-stato, ed inter altri esas responsiva por la konsilio e l'elekto di la papo. A la konsistorio apartenas cirkume 170 membri de 54 stati.

Cirkume 550 habitanti

La centro religioza por 860 milioni de homi sur la tota tero havas nur precize 550 habitanti. Statani di la Vatikan esas omna kardinali e prelati, qui rezidas en la Vatikan od okupas funcioni importanta, ultre to la diplomacala reprezentanti di la Santa Sideyo en extera landi, cirkume 50 laiki e kompreneble la membri di la Guardo Suisiana. La tradiciono di ol venas de la tempo 500 yari ante nun, kande sen-pavora Suisiana mercenarii protektis la princuli di Europa po impozanta salario. En 1506 pos diskuti kun la Suisiana kantoni Zürich e Luzern Papo Giulio II. obligabis la brava kombateri kom permananta korpo de guardani avan la rezideyo papala.

Til cadie la partikulara ofico dil elit-korpo esas fondita sur ula evento historiala: Ye la 6esma di mayo 1527 dum sangoza masakro la kapabla guardani defensis la vivo di Papo Clemens VII. kontre la supera povo di Hispana e Germana mercenarii. De 189 guard-soldati 147 perdis sua vivo. La restanta 42 sucesis eskortizar la Santa Patro sekure aden la proxima Castel Sant'Angelo. De lore la Guardo Suisiana garantias la sekureso di la papo interne di la Vatikan e dum extera voyaji. La devizo di la „Guardia Svizzera Pontificia“, tale l'oficala titulo di la miniaturo-armeo, esas: Sempre brava e loyala.

Pos plusa konsidero dum la yarcenti la kondicioni di admiso por la guard-soldati esas ne-chanjita. Ili devas esar membri di la

romana-katolika eklezio, celiba ed evanta min kam 30 yari. Ulte to la kandidati devas esar civitani di Suisia ed esar absolvinta lia servado militala en Suisia. Erste pose li darfas vestizar su per l'eleganta renesanc-uniformi. Cetere oli ne esas skisita da Michelangelo, quo esas kolportita rumore. Ma omnakaze la viri en la koloroza kostumo divenis simbolo pri miniaturo-stato, dop di qua muri esas multo interesiva deskovrinda

Omna-merkurdie ye 10 kloki la Santa Patro donas sur la Piazza San Pietro – dum mala vetero en l'audienco de Paolo VI – General-Audienco. La partopreno esas gratuita. Anunc-formularin povas descharjesar en l'interreto sub www.pilgerzentrum.de. Sempre sundie ye 12 kloki parolas la papo la Angelus-prego kun omna pilgrimi e kredanti sur la Piazza San Pietro. Pos to il kurte diskursas e donas la benedikto papala. Por la partopreno on ne bezonas bilieto.

Artiklo da Karsten-Thilo Raab, ek „Neues Deutschland“ (gs)

Jurnali!

La papo vizitis Kuba. Il promenis kun Fidel Castro alonge la rivo. Subite la vento suflis la chapelo di la papo adsur la maro. Fidel Castro iris super la aquo, levis e retrodonis ol.

Pos un dio jurnali skribis en Kuba: „Papo deklaras Fidel Castro a sucedanto di Jesu.“

La Vatikano publikigis: „La papo retroqueras chapelo per forco di la Deo.“

Usa-jurnalo raportis: „Fidel Castro ne mem povas natar.“ (hw)

La tri deziri

Dum ke Hermano vagis tra la foresto, lor il audis mikra voco krianta: „Helpo, helpo me!“ Hermano turnis sua kapo e regardis feino kaptita en la branchi di granda arboro. „Quo eventis?“ questionis Hermano. „Me faligis mea magiala vergo e nun me esas kaptita. Afabla sioro, se vu retro-donabus a me mea vergo, lore me

donos a vu ta tri kozi, quin vu maxime deziras.“

„Certe, damzelo“, dicis Hermano e quik il levis la vergo e retro-donis ol. La feino ondizis sua magiala vergo e subite stacis avan Hermano.

„Me dankas vu, afabla sioro. Quon vu deziras unesme?“ Hermano reflektis dum instanto. „Me deziras botelo, qua esas sempre plena de vino e nultempe divenas vakua.“

Itere la feino ondizis sua magiala vergo. „Yen vua botelo de vino.“

Hermano quik ek-varsis e drinkis glasedo de vino e magiale la botelo restis plena de vino. Quik Hermano ankoro-unfoye ek-varsis e drinkis glasedo de vino ed itere magiale la botelo restis plena de vino.

„Nu“, dicis la feino, „me promisis tri deziri. Quala du altrin vu deziras?“

„Ho vi“, dicis Hermano, „me deziras du plusa tala boteli ...me dankas.“

Ri-rakontita da Pilar Gomez M., Hispania

La saja muso

La muso-matro iras kun sua muso-infanti sur voyo. Subite la danjeroza kato aparas.

„Vov vov“, la muso-matro aboyas quale hundo. La kato pavoreskas e des-aparas.

„Ho, mea infanti“, dicas la muso-matro, „vi videskas nun l'importo di la savo di lingui stranjera!“

Ri-rakontita da Pilar Gomez M., Hispania

Exemplo

La instruktisto explikas a la skolani, ke la homi, qui havas defekto en l'un o l'altra de sua kin sensi, ofte havas l'altra sensi bone developita; ke, exemple, ulu qua esas blinda, ofte havas tre delikata audaco. Lore il questionas li, ka li ja facis tala experimenti.

Yes, mastro, dicas Martin, mea onklulo havas un gambo tro kurta, ma l'altra esas tro longa. (fm)

Por nia komencanti / Für unsere Anfänger

Lektion 2

STEIGERUNG

Adjektive werden verglichen durch:

Plu ...kam – mehr ... als, **tam ... kam** – so ... wie, **min ... kam** – weniger ... als, **ne tam ... kam** – nicht so ... wie, **maxim ... de** – meist ... von, **tre** – sehr, **minim ... de** – wenigste ... von. Z.B. **Me esas tam richa kam il** – ich bin so reich wie er (ist).

El esas plu granda kam me – sie ist größer als ich (bin).

Ol esas la maxim bela de omni – es ist das schönste von allen.

Il esas tre brava – er ist sehr tapfer.

Kam wird zum Vergleich auch da verwendet, wo im Deutschen nicht als/wie steht.

Me preferas ico kam ito – ich bevorzuge dieses gegenüber jenem.

Übersetze *so gut wie möglich* folgendermaßen: **Maxim bona posibla**.

ADVERBEN der Art und Weise werden aus Adjektiven durch Auswechseln des **a** durch **e** gebildet: **bona** (engl. good), **bone** (engl. well) – gut; **fina** (engl. final), **fine** (engl. finally) – endlich.

Sie werden verglichen wie Adjektive: **Il lektas plu bone kam me** – er liest besser als ich.

PRONOMEN

Die Personalpronomen sind im Singular: **Me** – ich, **tu** – du, **vu** – Sie, **il** – er, **el** – sie, **ol** – es. Im Plural: **Ni** – wir, **vi** – ihr, Sie, **li** – sie.

Wenn erforderlich, kann das Geschlecht von *sie* durch die volleren Formen ausgedrückt werden: **Ili** für männlich, **eli** für weiblich und **oli** für sächlich. Ähnlich ist im Singular **lu** die gemeinsame Form für alle Geschlechter, vergleichbar mit **li** im Plural. Es ist angebracht in solchen Sätzen wie: Wenn der Leser mehr erfahren will, soll er/sie (**lu**) im Lexikon nachschlagen.

On – man. **On dicez quon on volas** – man sage, was man will.

Das Reflexivpronomen ist **su** – sich (nur für die dritte Person):

Il lavas su – er wäscht sich. **Li lavas su** – sie waschen sich. Aber: **Me lavas me** – ich wasche mich.

VERB

Das Futur endet mit **-os**; das Konditional mit **-us**; der Imperativ endet mit **-ez**:

Me esos hike – ich werde hier sein.

El vidus – sie würde sehen.

Venez adhike! – Komm her!

AFFIXE

-er, jemand, der etwas gewohnheitsmäßig tut, Amateur:

fumero – Raucher, **voyajero** – Reisender.

Dieses Affix wird auch bei Tieren und Dingen verwendet, um ihre gewohnte Tätigkeit zu charakterisieren: **Reptero** – Reptil; **remorkero** – Schleppkahn.

-ist, jemand, der berufsmäßig damit zu tun hat: **Artisto** – Künstler, **fotografisto** – Fotograf, **fotografero** – Amateurfotograf, **dentisto** – Zahnarzt.

Das Suffix **-ist** kennzeichnet auch einen Anhänger einer Partei oder Lehrmeinung: **socialisto** – Sozialist, **idealisto** – Idealist.

-ism, System, Doktrin, Partei:

Socialismo – Sozialismus, **katolikismo** – Katholizismus.

-an, Angehöriger einer Gemeinschaft, Landes oder Körperschaft:

Societano – Mitglied einer Gesellschaft, **Parisano** – Pariser, **Kanadano** – Kanadier.

-ier, wer oder was trägt oder ist, charakterisiert durch: **Pomiero** – Apfelbaum, **roziero** – Rosenstrauch, **milionero** – Millionär.

Auch Halter in einigen Wörtern:

Plumiero – Federhalter, **sigariero** – Zigarrenhalter.

Übungstext

La vojajo

Me arivis en la staciono. La veturo haltis, portisto advenis. „Adube vu iras?“ il questionis. „Me iras a Paris,“ me respondis. „Ka vu havas vua bilieto?“ – „No!“ – Venez komprar ol en la kontoro.“ Me pagis la veturisto. Me donis drinkopekunio. „Hastez!“ klamis la portisto. La treno departos sen vu.“ – On devas vendar la bilieti plu rapide! Me volus komprar jurnalo. Ube esas la jurnal-vendeyo? Me perdis mea monetuyo: Ho no!“ Esas tri kloki. La treno departas. Mea kofro esas en la pako-vagono. Til la rivido!

Übersetzung der Aufgabe aus Lektion 1

Lieber Freund,

lernen Sie schon die neue internationale Sprache? Ich habe vor einigen Tagen angefangen sie zu studieren, und ich finde, dass sie wirklich sehr leicht ist. Jeden Tag lese ich einen Text eine Stunde lang; ich lese immer laut. Danach mache ich eine kurze Übersetzung und schließlich schreibe ich einen Brief in der neuen Sprache. Verstehen Sie das?

Mit herzlichem Gruß, Ihr Freund B.

Korpulenteso. En l'Usa la kalorii venas adsur la menuo, en Francia adsur la hancho

Dum la ne-fatigebla lukto por salubra nutrado l'urbo New York future volas obligar olua restorerii, ke la kalorii kontenata en omna dishi esez deklarenda sur la menuo. Segun projekto, prizentita dal autoritaro por saneso, ante omno la fast-food restorerii devas imprimigar la nombro di la kalorii adsur la menui per same granda literi kam la preco.

Per la deklari di la nutro-valoru la klienti esez sentemigata koncerne sua komprokonduo. Segun la volo dil autoritaro la projekto ekutesos en julio 2007. A la previdata devi di la restorerii apartenos anke forte reduktata uzado di saturita gras-acidi por la preparado di dishi. Ca tale dicita trans-grasi esas kontenata precipue en

fritaji e „pommés“, ma anke en bakaji e „pizza“. Oli responsesas por kordio- e vaskulo-morbi. New York exempleskas en a lukto kontre la supera pezo, difuzata en l'Usa, e la morbi rezultanta de to. Ma anke en Chicago on esas ja penanta interdiktar per lego l'uzado de trans-grasi por la preparado di fast-food.

Anke la Franci esas des-quieta pro la lardo. Pos semblir longe, ke li esas garantiata kontre la civiliz-morbo super-pezo pro la mediteranea koquarto, nun li anke divenas plu korpulenta de yaro a yaro: Segun studiuo, publikigita dum la pasinta semano da la statale instituto por saneso Inserm e la farmacio-firmaro Roche, 5,9 milion homi en Francia intertempe evaluesas kom obeza. Co esis 2,3 milion plu multa kam non yari ante nun. Mezvalore singla Franco plu-grandigis sua korp-pezo po 2,1 kg e sua ventro-cirkuito po 3,4 cm. Pro to catempe preske 20 milion de la 63 milion homi en Francia havas supera pezo. La kauzo esas la repulso di la manjo-tradicioni e l'ensemarcho di fast-food aden la lando di la Haute Cuisine depos la nonadeka yari. „Omna generacioni atingesas, ma sempre plu frue ni divenas korpulenta“, dicis la specialisto por nutrado Arnaud Basdevant ek la Parisa hospitalo Hôtel Dieu, qua kunlaboris ye la studiuo. Do super-pezo esas progresanta problemo ja dum la yuneso. „On povas vidar sempre plu multa grava speci de obezes“, dicis Basdevant. Francia devas preparar su a perpetue kreskanta risko por la saneso pro morbi genitita da korp-pezo quale alta sango-preso e diabeto. Precipue atingita tendencale da super-pezo esas homi ek basa salario-grupi. Por la studiuo ObEpi 2006 esis examenata la korpo-mezuri e la manj-kustumi de 23 747 Francii. Depos 1997 ol procedas omna triesma yaro. Inter 2003 e 2006 l'unika pozitiva developado esas: L'acenso di la nombro dil obezi esis per non po cent plu poke kam dum l'amba precedanta triyara periodi, kande omnafoye pluso de 17 po cent esis konstatita.

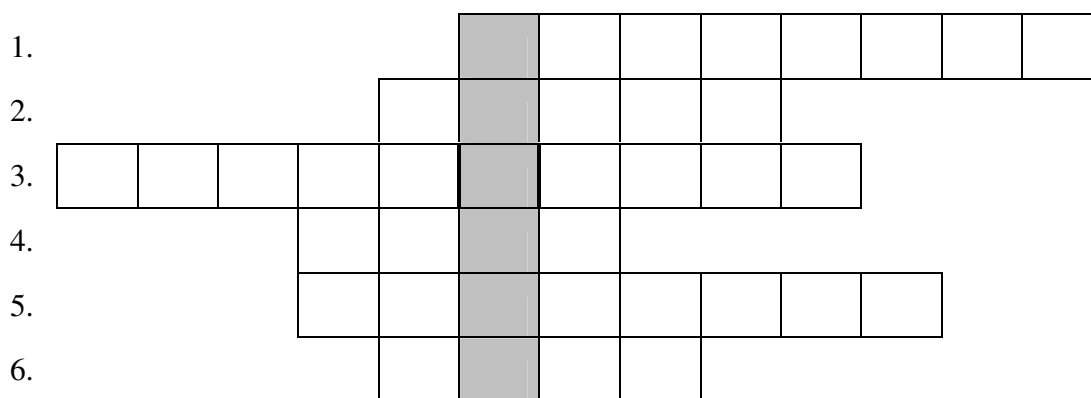
AFP/j.W (gs)

Enigmato

Ca enigmato rimemorigas a la renkontro internaciona 2006 en Berlin. La du event-loki esis ornizita per du flaget-kateni. L'una salutis partoprenanti per flagi nacionala.

L'altra kateno filizis flagi di reprezentinta hosti: trikoloro di Germania, aglo di Brandenburgia, Berlin-urso, Ido-ed Esperant-flagi e flagi di importanta minoritati. Cin vi divinez:

1. Minoritato Slava
2. Maxim granda grupo di enmigranti
3. Decendanti di Indo-europana nomada popolo (3 vorti)
4. Resortisanti di una de la tri Abrahamana religii
5. Nordal insulani
6. Minoritato en la parlamento di Schleswig-Holstein



La literi en la markizita kesti rezultigas la nomo di la lando di la maxim importanta protektano financanta dil ULI. Cetere ca flago esis merit-sidita exakte en la centro dil unesma kateno supre nomita. (rg)

Deziras korespondar:

s-ro Faycel Lakehal e
s-ro Laaroussi Lakehal
grocer
In N'gaous 05600
W. Batna
Aljeria

s-ro Oleg Balayiev
P.O.Box 166
BY- 220079 Minsk
Belarusia

s-ro Baguma Sam Kinimba
In Charge School Club
Kiyuni Senior Secondary
School
Box 8
Mubende , Uganda , Afrika

Kunlaboranti di ca numero: G. Anton (ga), R. Gensch (rg), F. Möller (fm),
A. Neussner (an), G. Schlemminger (gs), E. Scholz (es), H.-G. Winkler (hw)

Redakterio: Ido-amiki Berlin
Adresi: Köpenicker Straße 30, 10179 Berlin
ido-saluto@idolinguo.de
Banko: Postbank Berlin
Konto 184566106, BLZ 10010010

Membri dil Germana Ido-Societo
recevas l' Ido-Saluto gratuite.

Por ne-membri la yarala abono kustas
€ 5,00.